

Беларусы ў ЗША

Лойка Т.В., Арбузаў А.Ц.

Беларускі нацыянальны тэхнічны ўніверсітэт

Беларуская прысутнасць у ЗША склалася ў выніку некалькіх хваль эміграцыі за акіян. Па падліках В. Кіпеля, аўтара кнігі “Беларусы ў ЗША”, у 90-я гады тут пражывала каля 600 тыс. беларусаў першага, другога і трэцяга пакаленняў. Там, дзе яны пражываюць больш-менш кампактна ўзніклі беларускія асяродкі. У іх дзе ёсць свае цэрквы або касцёлы, крамы, касы ўзаемадапамогі, культурныя цэнтры з бібліятэкамі, школамі, музеямі. Найбольш вядомымі з’яўляюцца паселкі Саўт-Рывер у штаце Нью-Йорк, Су-Сіці у штаце Айова, “Полацк” у штаце Агайо і іншыя.

Імкненне да кансалідацыі і палітычнай актыўнасці здзяйснялася праз грамадскія арганізацыі, якіх у сярэдзіне ХХ ст. налічвалася некалькі дзесяткаў. Вядучую ролю сярод іх мела Беларуска-амерыканскае заціночанне (БАЗА), якая функцыянуе і сёння. БАЗА праводзіць пэўную работу па прапагандзе беларускіх нацыянальных традыцый, пашырае сувязі з суродзічамі ў іншых краінах свету.

Творчыя сілы эміграцыі групуюцца вакол створанага яшчэ у 1951 г. Беларускага інстытута навукі і мастацтва (БІНІМ). Тут займаюцца даследаваннем гісторыі і культуры, праводзяцца вечарыны, ладзяцца выстабы. Галоўнай газетай беларускага замежжа з’яўляецца газета “Беларус”, якая выходзіць у Нью-Йорку ўжо 60 гадоў. Рэгулярна выдаюцца і маюць свае сайты у Інтэрнэце інфармацыйны бюлетэн *Belarusian Review*, часопіс “Беларускі час”, “Беларускі дайджест”.

Разам з тым апошнім часам назіраецца няўхільнае змяншэнне колькасці і спад палітычнай актыўнасці беларускага замежжа. Захаванне і перспектывы беларускай дыяспары ў ЗША залежаць перш за ўсе ад яе рэальнага ўзаемадзеяння з гістарычнай Радзімай, прытоку новых эмігрантаў, стварэнне спрыяльнага бізнэс-клімату для суайчыннікаў замежжа, а таксама рэалізацыі праекта БІНІМ і ЗБС “Бабькаўшчына” па стварэнню Энцыклапедыі беларускай дыяспары.

УДК 9 (476)

Праект стварэння ліцея в г. Орше в 1830-х гг.

Лелеш О.В.

Белорусский национальный технический университет

Восстание 1830-1831 гг. стало точкой отсчета новой программы преобразований российских властей в западном регионе Российской

империи. В частности, в 1832 г. был закрыт Виленский университет, ликвидирован Виленский учебный округ, преподавание в учебных заведениях переводилось на русский язык. Заменить закрытый Виленский университет должен был лицей в г. Орше – высшее училище для детей дворян. Идея создания подобного учебного заведения была высказана еще до шляхетского восстания 1830–1831 гг. В отличие от Виленского университета, опиравшегося на польские традиции, задача будущего Оршанского лицея стояла в максимальном приближении высшего образования в «возвращенных от Польши губерниях» к центру России. Устав лицея был подобен университетскому. В лицее должны были организовать два факультета – философский и юридический. Для преподавания первоначально планировалось пригласить 27 профессоров и 6 доцентов. Поэтому комиссия, учрежденная для рассмотрения предположений об учреждении белорусского лицея, предложила в соответствии с общепринятой классификацией высших учебных заведений Российской империи называть лицей в г. Орше Белорусским университетом. Однако вердикт императора Николая I был однозначен: «В Орше быть лицеем, а не университетом». В ходе восстания начатые работы по устройству нового учебного заведения были приостановлены, несмотря на то, что министры народного просвещения К.А. Ливен и С.С. Уваров принципиально поддержали проект создания лицея в г. Орше. Все средства, выделенные для белорусского лицея в размере 209,5 тыс. руб. сер. и 3,5 тыс. руб. асс., в 1834 г. были переведены в г. Киев на строительство университета Св. Владимира, открытие которого состоялось 15 июля 1834 г. Число студентов из западных губерний в университете Св. Владимира в 1834 г. достигало 42 человек из 62, в 1835 г. – 87 из 120, в 1836г. – 157 из 203, в 1837 г. – 203 из 263.

УДК 621.311.25

Либерализм в Беларуси: история и современность

Мытько В.Г.

Белорусский национальный технический университет

Классические либеральные идеи, оформившиеся в XVII – XVIII вв. в борьбе буржуазии против феодальных порядков, получили свое завершение в период Великой французской революции. Содержательным ядром либерализма являлись следующие постулаты: принцип частной собственности как основа свободы и независимости личности, принцип индивидуализма, идеалы свободного рынка, конкуренции, ограничение